

5. Okushko, T. K, Petrochko, Zh. V., Chyrenko, N. V, Shpyh N. O., Paschenko, A. V, Sokol, L. M., & Dolgova, O. V. (2015). *Formuvannia sotsialnoi initsiatyvnosti pidlitkiv u dytyachomu obiednanni* [Formation of social initiative of adolescents in children's association]. Kharkov: «Printing Madrid».
6. Stasiuk, V. V., Oliinyk, L. V., & Motyka, S. M. (2015). *Vykhovannia patriotyzmu ukrainskoi molodi: vid kozatskykh tradytsii do sohodennia* [Education of patriotism of the Ukrainian youth: from Cossack traditions to present day]. In *Naukovyi visnyk MNU imeni V. O. Sukhomlynskoho. Serii: pedahohichni nauky: Vol. 2* (pp. 167–171).
7. Sukhomlynskyi, V. O. (1976). *Teoretychni i praktychni problemy, yaki vysuvaiutsia zhyttiam u protsesi zdiisnennia idei rozvytku osobystosti* [Theoretical and practical problems that life put forward in the implementation of the idea of personal development]. In *Vybrani tvory: Vol. 1* [Selected Works]. Kyiv.

УДК 37.036

С. П. Нечай, м. Київ

ЗБАГАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДОСВІДУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ВИХОВНОМУ ПРОСТОРИ СВЯТА

У статті розкрито потенціал музичної діяльності і педагогічну значущість виховного простору свята в контексті формування соціального досвіду дітей. Визначено модель підготовки і проведення свята в дошкільному навчальному закладі з урахуванням реалізації завдань збагачення соціального досвіду дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: соціальний досвід, музична діяльність, виховний простір свята, діти старшого дошкільного віку.

Зміни, що відбуваються в суспільстві, істотно впливають на процес формування соціального досвіду у дітей. Від того, які цінності будуть сформовані у дітей сьогодні, від того, наскільки молоде покоління буде готове до нового типу соціальних відносин, залежить розвиток нашого суспільства і в теперішній час, і в майбутньому.

Проблема соціалізації людини нині активно досліджується у філософії та соціальній психології. Одні дослідники розглядають соціалізацію як загальний механізм соціального успадкування (М. Дьомін, М. Дубинін); другі – як цілісний та

універсальний процес в єдності філо- й онтогенезу (Б. Ананьєв, С. Батенін, І. Коң, В. Момов, Б. Паригін, Є. Пеньков); треті, ті, що ставлять у центр уваги механізми психічного розвитку особистості, характеризують соціальний досвід як визначеність самого суб'єкта, від якої залежить його внутрішня позиція (К. Абульханова-Славська, А. Асмолов, К. Божович, Л. Виготський, В. Новиков). Але так чи інакше, філософія, соціологія і психологія розуміють під соціалізацією сукупність усіх соціальних процесів, завдяки яким індивід і відтворює певну систему знань, норм, цінностей, і функціонує як повноцінний член суспільства.

З позицій вітчизняної психології (І. Бех, М. Боришевський, М. Вовчик-Блакитна, О. Киричук, О. Кононко, Г. Костюк, В. Рибалко), соціалізація характеризується розширенням впливу сукупності умов, у яких живе і розвивається особистість, сфери діяльності та спілкування індивіда; визначається як процес особистісного становлення, що передбачає самосвідомість та активну життєву позицію.

За визначенням І. Дядюнової, дитячий соціальний досвід – це завжди образ реально пережитої ситуації, життя дитини-дошкільника виступає як спонтанний індивідуальний спосіб перетворення соціальних обставин та відносин і як залучення у спеціально організовані педагогами і батьками обставини і відносини. Тому ситуація соціального досвіду в її педагогічному сенсі є поняттям, що описує соціально-педагогічну регуляцію поведінки особистості дитини, спрямовану на становлення її позиції як суб'єкта соціалізації [3, с. 63].

Н. Голованова пропонує таке визначення поняття «соціальний досвід дитини»: «Соціальний досвід дитини є результатом її соціалізації і виховання» [2, с. 131].

А. Мудрик фактично отожднює соціалізацію з вихованням і розглядає феномен «соціальний досвід дитини» як самобутній синтез різного роду умінь і навичок, знань і способів діяльності та мислення, стереотипів поведінки, інтеріоризованих ціннісних орієнтацій і соціальних установок, відображених відчуттів і переживань [7].

Ми виходимо з того, що соціальний досвід дитини – це особистісне новоутворення, яке ґрунтується на таких базових елементах соціалізації: індивідуально-особистісні особливості; вікові психологічні новоутворення; соціальні відносини; діяльність.

За визначенням учених (Г. Батищев, Л. Виготський, М. Каган, А. Леонтьев), діяльність виступає головним складником психолого-педагогічного механізму соціального досвіду. Вона являє собою і спосіб, і умову, і форму вираження культурно-історичного відтворення соціального досвіду, але при цьому аж ніяк не виступає як щось зовнішнє стосовно внутрішньої структури особистості. Такі соціалізуючі механізми потенційно наявні і в музичній діяльності.

Музична діяльність – це активність особистості в художньо-естетичному сприйнятті, відтворенні і створенні музичних цінностей (Л. Новікова). Її особливостями є естетичне цілепокладання, що полягає в можливості суб'єкта відкрити для себе в музичному явищі нову думку, переживання, і функціональна спрямованість, тобто орієнтація, насамперед, не на результат, а на сам процес.

Розкриваючи потенціал музичної діяльності, багато дослідників (Б. Асаф'єв, А. Сохор, В. Медушевський, С. Мільтонян, Г. Тарасов та інші) визначають провідну роль ситуації взаємодії. С. Мільтонян розглядає особливості ситуації взаємодії дитини в музичній діяльності: «для музичної діяльності, організованої у групових формах, характерна постійна зміна позицій учасників: «я говорю» (вербальними засобами або засобами музики), «я слухаю», «я інтерпретую», «я спільно творю» і так далі. Дитина набуває досвіду розрізнення своєї позиції у взаємодії, у природних умовах вчиться співвідносити стиль своєї поведінки із ситуацією взаємодії» [6, с. 67].

Стосовно процесу збагачення соціального досвіду дітей старшого дошкільного віку визначаємо такі потенціали музичної діяльності:

- емоціогенний потенціал дозволяє задовольняти потреби дитини в емоційній новизні, передбачає розвиток емоційної сфери за допомогою «музично-інтонаційної обробки» власного життєвого досвіду, проникнення в емоційний світ іншої людини під час сприйняття музики та її інтерпретації;
- праксеологічний потенціал полягає в наданні дитині можливості освоєння досвіду спільної з педагогом і однолітками творчості, групової взаємодії, побудованої на самоконтролі, самодисципліні й повазі до іншого, а не на зовнішньому примусі;
- вольовий потенціал дає змогу в процесі слухання іншого розвивати самоконтроль учасників групової музичної

діяльності та формувати основи умінь саморегуляції мимовільних поведінкових реакцій;

- рефлексивний потенціал має на меті використання музичного матеріалу для звернення особи до питань самопізнання і розуміння оточуючих, а також осмислення дітьми старшого дошкільного віку результатів індивідуальної та групової музичної діяльності в колективі однолітків під керівництвом педагога.

За результатами досліджень учених І. Буторіної, А. Захарова, І. Куликовської, В. Савчук, Л. Симонової, інтегральним засобом формування соціального досвіду дитини в процесі музичної діяльності є свято. Так, А. Захаров стверджує, що справжнє свято – це важлива подія культурного життя суспільства, колективу, сім'ї або особи, яка задовольняє різноманітні соціальні та духовні потреби: у відпочинку і зміні діяльності, у спілкуванні і причетності до певних традицій, в етнічній і громадянській ідентичності, у визнанні та самовираженні. Науковець акцентує увагу на тому, що свято, з огляду на його ритуальність та обрядовість, становить собою досить ефективну форму соціального контролю у сфері дозвілля. Оскільки використання людьми вільного часу є важливою суспільною проблемою, його слід трактувати як частину культури [4, с. 28].

В. Савчук особливо підкреслює значущість свята, в якому знімається напруга буднів, гармонізується емоційно-психічний стан людини і громади, відновлюється взаємозв'язок з природою і суспільством [8].

Л. Симонова довела, що свято має ціннісно-адаптаційний, пізнавальний, проєктивний, комунікативний потенціал. Саме його розкриття і дозволяє розвивати особистісну культуру дитини, в якій проявляються її пізнавальні, ціннісно-сміслові й творчі устремління. Позитивні емоції, радість, урочистість життя у святі створюють те емоційне тло, на якому найбільш яскраво відображається культура людини. Тому свято є не тільки вільним проведенням часу, але і, за певних педагогічних умов, стає простором розвитку самоорганізації, культурного самовираження дитини, викликає у неї оптимістичний світовідчуття [9].

І. Куликовська наголошує, що мистецтво дає змогу дитині дошкільного віку приміряти на себе протилежні ролі, стати обізнаною не тільки у сфері добра, а й зла, не обмежуючи сприйняття світу певними рамками, чуттєво пізнаючи

протилежні сторони реальності, втілені в художньому образі. Дослідниця підкреслює, що пізнання різних способів комунікації на святі дозволяє дитині прийняти на себе ролі і використати маски, які можна вибирати і в образі яких можна бути. Маска виступає провідником в інший світ тілесних і внутрішніх станів, веде до перевтілення, допомагає «тому, що є» в дитині, стати «тим, чим хотілося б бути». Таким чином дитина вчиться усвідомлювати приховані причини, зіставляти різні типи людських стосунків і в результаті поглиблювати у собі міру розуміння навколишнього світу [5, с. 171].

За І. Буторіною, педагогічна значущість і подієвість виховного простору свята мають такі ознаки:

- наявність у святі образу гармонійної взаємодії людини з природою й іншими людьми, глибинних народних традицій, що містять у собі весь спектр звичаїв, ритуалів, церемоніалів, символів і атрибутів, відпрацьованих соціальним часом розваг, жанрів самодіяльного мистецтва, змагань, фольклору;
- абсолютна добровільність участі та згода кожного зі встановленими правилами спільної діяльності;
- вільний самостійний вибір різноманітних сюжетів, ролей, художньо-естетичних і знаково-символічних засобів створення свята;
- відповідальність, що виявляється як готовність приймати рішення в процесі підготовки і реалізації свята, а також визнати їх позитивні чи негативні наслідки [1, с. 12].

За результатами досліджень багатогранного феномену свята (І. Буторіна, І. Куликовська, Л. Симонова), збагачення соціального досвіду дошкільника у виховному просторі свята зумовлено послідовністю таких етапів:

1 етап – розвиток пізнавальної активності дитини у процесі ознайомлення зі святом як моделлю життєвої події, його історією, знаками, символами, піснями, прикрасами, віршами, танцями тощо;

2 етап – розвиток ціннісного ставлення дитини до себе, інших людей, природи, явищ культури, власної діяльності у процесі самостійного створення сценарію свята, знаково-символічної діяльності з побудови його логіки, підготовки атрибутів, договору про спільні танці, ігри, сюрпризи, програвання сценарію свята; рефлексії своїх почуттів, емоцій;

3 етап – збагачення досвіду творчої діяльності у використанні різних засобів організації свята під час прогнозування

подальших подій життя, наповнених радістю, творчими справами.

Зміст кожного з етапів, які послідовно повторюються протягом року, змінюється в напрямі збільшення самостійності, відповідальності дитини, визначення нею нових цінностей, смислів святкової культури і збагачення досвіду творчої діяльності.

У теоретичній моделі підготовки і проведення свята з урахуванням реалізації завдань збагачення соціального досвіду дітей старшого дошкільного віку особливе місце відводиться підбиттю підсумку свята. Результати досліджень Д. Сушенцевої стосовно цього етапу педагогічної діяльності показали: незважаючи на те, що більшість дошкільників люблять і відчують потребу бути в центрі уваги, грати «в артистів» перед публікою, факт виступу перед глядачами для них є проблемною ситуацією. Дитині доведеться пережити і відчути на власному досвіді різницю між грою і відповідальним заходом, де потрібно все зробити правильно, довести розпочате до кінця, зібратися, контролювати свої емоції і дії. Дослідниця підкреслює, що в кожній групі є діти, які, хоча і мають бажання виступити (розповісти вірш, заспівати пісню), не можуть впоратися з незручністю, сором'язливістю, тривожністю. Для таких дітей ситуація виступу на публіці є не тільки проблемною, але іноді й стресовою. Тому при підготовці і під час самого виступу виникають різні труднощі. З одного боку, це освоєння певних навичок і вмій, які необхідно продемонструвати. З іншого боку, існують психологічні труднощі, пов'язані з низьким рівнем психологічної комфортності дитини під час виступу [10, с. 115].

Д. Сушенцева рекомендує прийоми, які допомагають перетворити підготовку до виступу і сам виступ на «терапію самоствердження» дитини-дошкільника:

- психологічна підготовка дошкільників, що проводиться у формі ігор (наприклад, діти разом із педагогом обігрують несподівані ситуації, які можуть виникнути на святі, знаходять жартівливі виходи з них);
- використання колективних форм роботи у процесі підготовки та проведення публічних виступів (не концерт із сольних номерів, а загальне дійство, підпорядковане певному сюжету);

- самостійне створення педагогом сценаріїв свят, виходячи з особливостей і можливостей кожної конкретної дитини в групі (а не використання готових розробок);
- придумування і розподіл педагогом виконуваних дітьми ролей з урахуванням їх інтересів та педагогічних завдань щодо корекції розвитку особистісних якостей конкретної дитини;
- внесення до сценарію концерту дошкільників музичних ігор, вже знайомих дітям за попередніми музичними заняттями, але представлених в новому контексті (що виключає тренаж і «натаскування» дітей перед виступами) [10, с. 116].

Узагальнюючи наукові дослідження педагогічної діяльності з підбиття підсумків свята дітей дошкільного віку, приходимо до висновку, що цей етап роботи доцільно здійснювати за допомогою:

- формування готовності дитини до її оцінювання на обов'язкових публічних виступах;
- домінування якісних оцінок, які розкривають різні сторони музичної діяльності дитини;
- реалізації принципу оцінки досягнень дитини щодо самої себе (особиста динаміка, а не порівняння з успішністю інших членів групи);
- стимулювання самооцінки дитиною власної діяльності;
- використання прийомів оцінювання дітьми одна одною, групової самооцінки.

На нашу думку, однією з поширених проблем сучасної музичної освіти є її зайва академічність, відчуженість музичного матеріалу, який становить предмет вивчення, від особистості вихованця. Музична діяльність стане засобом формування соціального досвіду, якщо дитині буде надана свобода вибору предмета для спілкування, якщо те, що виступає основою взаємодії, їй дійсно цікаве та відповідає актуальним потребам сьогодення. Тому музична діяльність має стати простором вираження дитиною своїх почуттів, переживань, настрою, які можуть виникнути в повсякденному житті, за межами занять музикою. Звернення до особистого досвіду дитини допомагає їй розвивати здібності до співпереживання, проникнення у світ іншої людини. Музична діяльність, таким чином, стає механізмом побудови тісних, емоційних контактів між учасниками групи. Діти вчаться висловлювати ставлення до стану товариша, розрізняти настрій партнера по взаємодії,

тактовно співчувати або радіти разом з іншим. У майбутньому це допоможе орієнтуватися в ситуаціях взаємодії, входити у них із потрібних, доречних позицій спілкування.

Одним із завдань, що сприяють формуванню соціального досвіду дітей у процесі музичної діяльності, розглядаємо навчання музичних керівників прийомів, які стимулюють спроби дитини зрозуміти і висловити власні емоції, стан, відносини, переживання за допомогою музичних засобів.

Педагогічне осмислення досліджень виховного простору свята дає підставу вважати, що ефективність формування соціального досвіду дітей у процесі музичної діяльності підвищиться, якщо помістити в центр освітньої роботи з дошкільниками проведення свят із змістовним складником, який відповідає можливостям формування у дошкільників: особистісної належності (наприклад, «День захисту дітей»); гендерної належності (наприклад, «Міжнародний жіночий день»), сімейної належності (наприклад, «Міжнародний день сім'ї»), громадянської належності (наприклад, «День Соборності України»), належності до світової спільноти (наприклад, «Міжнародний день Землі»).

Збагачення соціального досвіду дошкільників у процесі свята буде ефективним за таких умов:

- розроблення сценаріїв, які не потребують тривалого заучування матеріалу;
- збільшення місця і ролі самостійної творчої діяльності дошкільника у процесі свята (свобода самовираження в завданнях, співтворчість);
- виконання дітьми багатофункціональних ролей (дитина-слухач, дитина-виконавець (співак, музикант), дитина-актор, дитина-творець);
- активне використання колективних і масових форм роботи (шумовий оркестр, драматизація народних обрядів, концертний виступ), в яких дошкільники мають змогу творчо проявитись, самовиразитись і набути впевненості у власних можливостях;
- застосування імпровізації в масці з комплексом поставлених завдань і наявних педагогічних, психологічних методик виховання актора;
- публічний виступ дитини на святах розглядається як проблемна ситуація і передбачає здійснення попередньої роботи, яка допоможе перетворити підготовку до

публічного виступу і сам виступ на «терапію самоствердження» дитини-дошкільника.

Отже, виховний простір свята розкривається з позицій просторового підходу і розуміється як єдність таких компонентів: метатекст культури свята, горизонт педагогічного супроводу, вертикаль розвитку особистісної культури дитини. Підготовка та проведення свята в дошкільному навчальному закладі відповідно до поданої моделі сприятиме успішній реалізації завдань збагачення соціального досвіду дітей старшого дошкільного віку в процесі музичної діяльності.

Література

1. Буторина И. Н. Развитие личностной культуры ребёнка-дошкольника в воспитательном пространстве праздника : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Буторина Ирина Николаевна. – Ростов-на-Дону, 2009. – 291 с.
2. Голованова Н. Ф. Социализация и воспитание ребенка: учебное пособие / Н. Ф. Голованова. – СПб. : Речь, 2004. – 272 с.
3. Дядюнова И. А. Научно-практические основы эффективной социализации ребенка в условиях семейного клуба : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Дядюнова Ирина Александровна. – Москва, 2007. – 221 с.
4. Захаров А. В. Феноменология праздничного мироощущения / А. В. Захаров // Общество, культура, мировоззрение. – М. : Институт философии АН СССР, 1988. – С. 27–38.
5. Куликовская И. Э. Эволюция мировидения детей дошкольного возраста и её педагогическое сопровождение : дисс. ... доктора пед. наук : 13.00.07 / Куликовская Ирина Эдуардовна. – Ростов-на-Дону, 2002. – 450 с.
6. Мильтоян С. О. Формирование опыта межличностного взаимодействия у младших школьников в процессе музыкальной деятельности : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Мильтоян Степан Ованесович. – Кострома, 2009. – 217 с.
7. Мудрик А. В. Социализация человека : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / А. В. Мудрик. – М. : Академия, 2004. – 304 с.
8. Савчук В. В. Пространство архаического (границы рефлексии) : дис. ... доктора философ. наук : 09.00.01 / Савчук Валерий Владимирович. – Санкт-Петербург, 1996. – 332 с.
9. Симонова Л. Б. Воспитание ценностного отношения к природе у младших школьников на основе календарно-обрядовых праздников : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Симонова Любовь Борисовна. – Волгоград, 2006. – 230 с.

10. Сушенцева Д. Б. Воспитание у дошкольников качеств личности гуманистической направленности средствами музыкально-игровой деятельности : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Сушенцева Дарья Борисовна. – Екатеринбург, 2006. – 181 с.

С.П.Нечай

ОБОГАЩЕНИЕ СОЦИАЛЬНОГО ОПЫТА ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ ПРАЗДНИКА

Институт проблем воспитания Национальной академии педагогических наук Украины (Берлинского,9).

В статье раскрываются потенциал музыкальной деятельности и педагогическая значимость воспитательного пространства праздника в контексте формирования социального опыта детей. Определена модель подготовки и проведения праздника в дошкольном образовательном учреждении с учетом реализации задач обогащения социального опыта детей старшего дошкольного возраста.

Ключевые слова: *социальный опыт, музыкальная деятельность, воспитательное пространство праздника, дети старшего дошкольного возраста.*

S. P. Nechai

The Enrichment of Senior Preschoolers' Social Experience in the Educational Space of Festivity

The Institute of Problems on Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (9 Berlynskooho Str., Kyiv, Ukraine).

In the article, the potential of music activity and the pedagogical significance of a festival's educational space are revealed in the context of formation of social experience in children. The author argues that the child's social experience is a personality new formation based on fundamental socialization elements such as: individual-personal peculiarities; activity; age psychological new formations; social relations. Musical activity is determined to have the potentials in terms of the process of enrichment of senior preschool children's social experience, namely: emotiogenic, praxeological, will, reflexive. The festivity's educational space is considered according to the space approach and is defined as a unity of such components: metatext of festivity culture, horizon of pedagogical support, vertical of development of a child's personality culture. The content component of festivals has to correspond

to the possibilities of formation in preschoolers of: personal, gender, family, civic identities, as well as belonging to world society. A model of preparation and conduction of a festival in the preschool educational establishment is defined, with realization of tasks on the enrichment of senior preschoolers' social experience taken into account.

Keywords: social experience, music activity, educational space of festival, senior preschool children.

References

1. Butorina, I. N. (2009). *Razvitie lichnostnoi kultury rebenka-doshkolnika v vospitatelnom prostranstve prazdnika* [The development of a preschooler's personality culture in the educational space of festival]. (Candidate dissertation, Rostov-na-Donu).
2. Golovanova, N. F. (2004). *Sotsyalizatsiya i vospitaniie rebenka* [Socialization and education of children]. St. Petersburg: Rech.
3. Diadiunova, I. A. (2007). *Nauchno-prakticheskiye osnovy effektivnoi sotsyalizatsyi rebenka v usloviakh semeinogo kluba* [Scientific-practical fundamentals of effective socialization of child in conditions of family club]. (Candidate dissertation, Moscow).
4. Zakharov, A. V. (1998). Fenomenologiya prazdnichnogo mirooshchushcheniya [Phenomenology of festival worldperception]. In *Obshchestvo, cultura, mirovozzreniie* (pp. 27-38). Moscow: Institut filosofii AN SSSR.
5. Kulikovskaya, I. E. (2002). *Evolutsiya mirovideniia detei doshkolnogo vosrasta i ego pedagogicheskoe soprovozhdeniie* [Evolution of preschool children's worldview and its pedagogical support]. (Doctoral dissertation, Rostov-na-Donu).
6. Miltonian, S. O. (2009). *Formirovaniie opyta mezhlchnostnogo vzaimodeistviia u mladshykh shkolnikov v protseze muzykalnoi deiatelnosti* [Formation of interpersonal cooperation experience in primary school children in the process of music activity]. (Candidate dissertation, Kostroma).
7. Mudryk, A. V. (2004). *Sotsyalizatsiya cheloveka* [Socialization of human being]. Moscow: Akademiia.
8. Savchuk, V. V. (1996). *Prostranstvo arkhaiskogo (granitsy refleksii)* [The space of the archaic (bounds of reflection)]. (Doctoral dissertation, St. Petersburg).
9. Simonova, L. B. (2006). *Vospitaniie tsennostnogo otnosheniia k prirode u mladshykh shkolnikov na osnove kalendarno-obriadovykh*

prazdnikov [Education of value attitude to nature in primary schoolchildren based on calendar-ritual festivities]. (Candidate dissertation, Volgograd).

10. Sushentseva, D. B. (2006). *Vospitaniie u doshkolnikov kachestv lichnosti gumanisticheskoi napravlenosti sredstvamy muzykalno-igrovoi deiatelnosti* [Education of humanistic personality qualities in preschoolers by means of music-game activity]. (Candidate dissertation, Yekaterinburg).

УДК 37.015.31:17.022.1:373.5

В. Б. Нечерда, м. Київ

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

У статті розглянуто модель виховання толерантності у старших підлітків загальноосвітньої школи. Запропонована автором структурно-функціональна модель дає змогу конкретизувати і системно представити процес виховання толерантності учнів. У дослідженні акцентовано на поняттях «модель», «моделювання», «педагогічні умови» та методологічному підґрунті й методиці виховання толерантності, а також визначено і схарактеризовано складники зазначеної моделі.

Ключові слова: толерантність, виховання толерантності, структурно-функціональна модель, педагогічні умови, принципи, підходи до виховного процесу, форми роботи, методи.

В умовах розбудови демократичної України виховання толерантності старших підлітків є актуальним питанням сучасної педагогічної теорії та освітньо-виховної практики. Суголосно роздумам багатьох видатних діячів культури й науки стосовно важливої ролі толерантності на шляху людства до мирного і стабільного майбутнього є позиція академіка В. Кременя, згідно з якою «без толерантності не може існувати в подальшому людство. ... Толерантність, як основа міжнародних взаємин, стає передумовою подальшого існування цивілізації» [4, с. 44]. Достатньо гостро проблема толерантності порушена у вихованні підростаючого покоління. Адже безліч соціальних, економічних, політичних, психологічних та інших чинників на сьогодні формує в дітей і молоді досвід нетерпимості, інтолерантності. З цим негативним «вантажем» переважна частина їх приходить у доросле життя, де відсутність толерантності призводить іноді до катастрофічних наслідків. Безперечно, виховання толерантності є необхідним і в